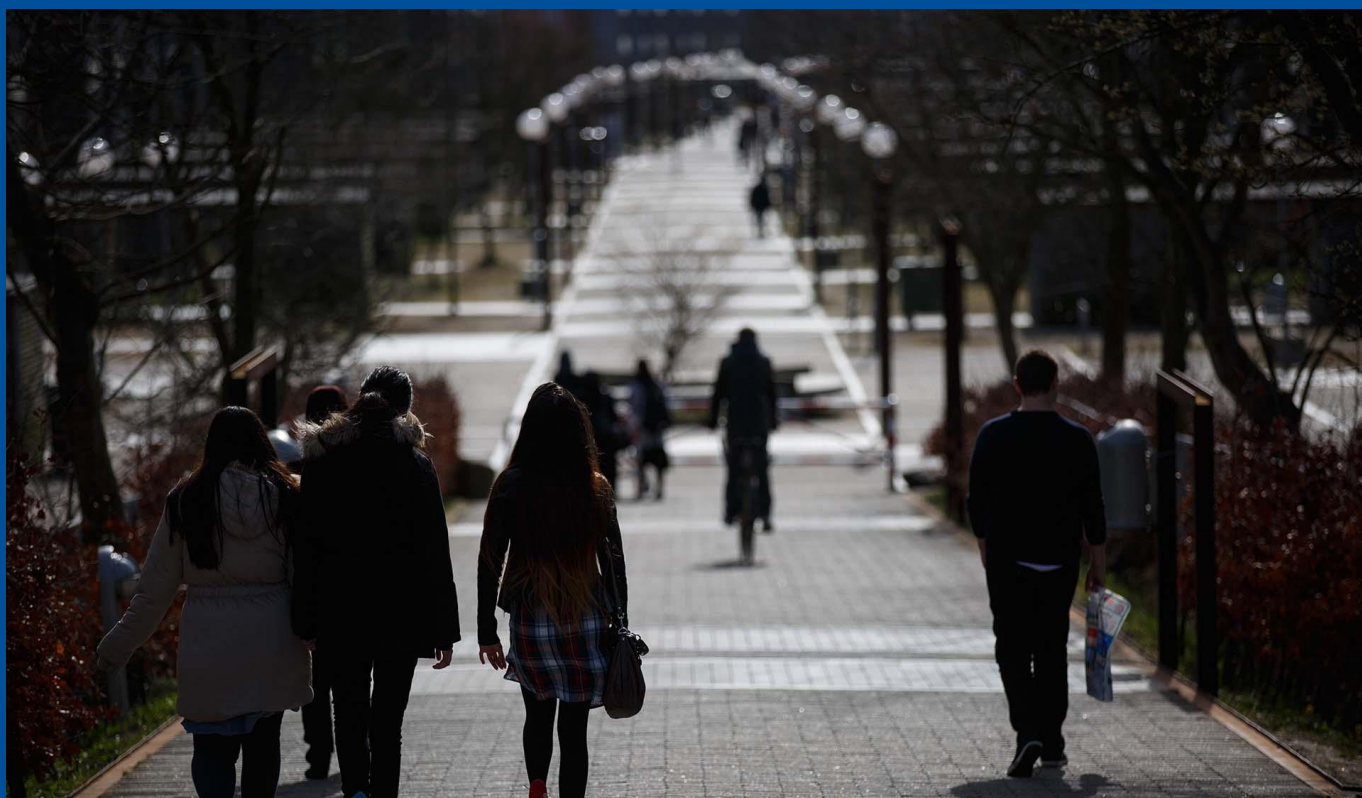

Model for en opsporende og forebyggende indsats til mennesker i risiko for social udsathed

Model for en opsporende og forebyggende indsats til mennesker i risiko for social udsathed

© VIVE og forfatterne, 2025

e-ISBN: 978-87-7582-441-0

Arkivfoto: Ole Bo Jensen

Projekt: 302802

Finansiering: Social- og Boligstyrelsen

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

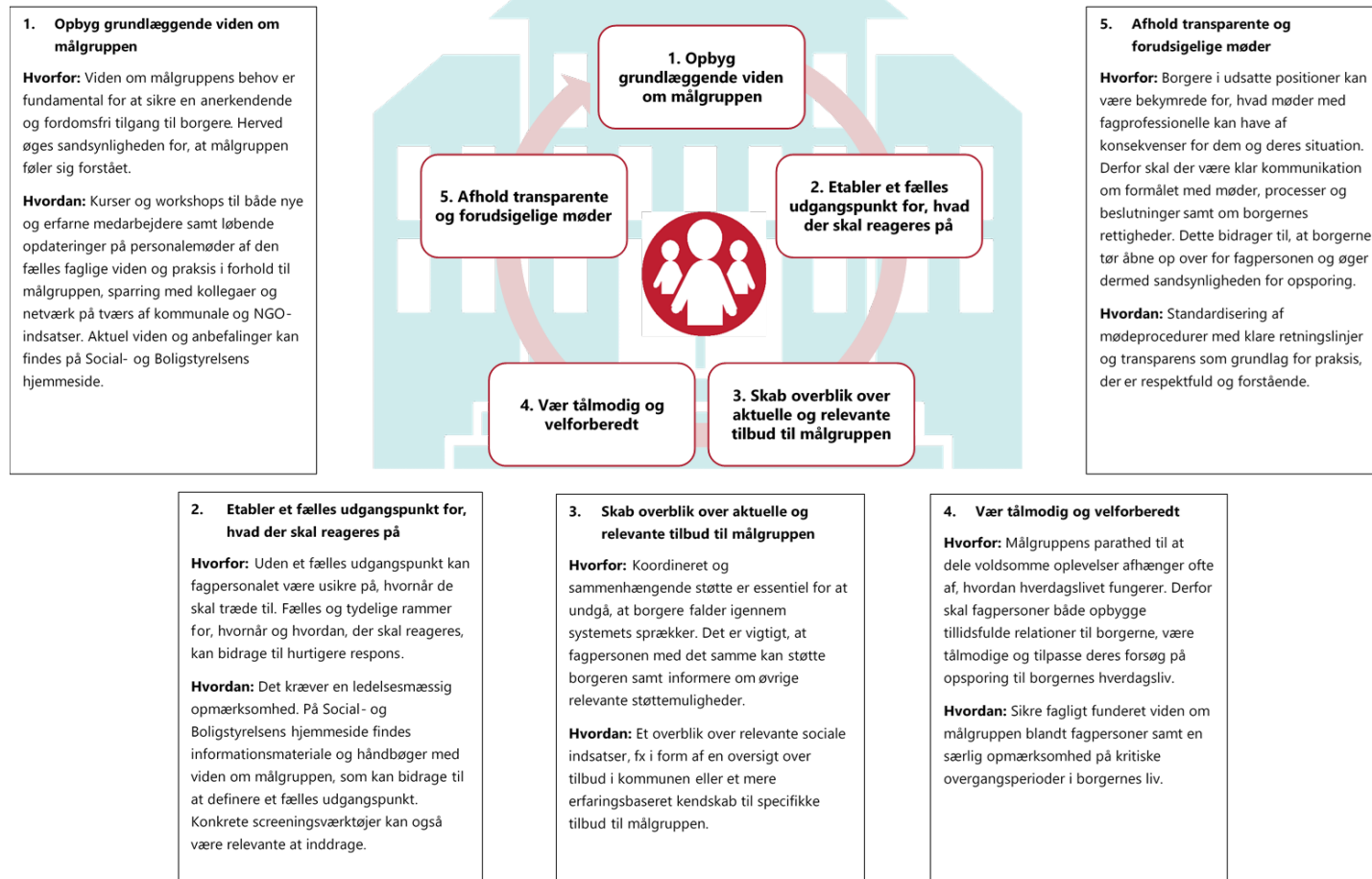
VIVE støtter FN's verdensmål og angiver her, hvilket eller hvilke verdensmål der knytter sig til publikationen.

Indholdsfortegnelse

1	Indsatsbeskrivelse	4
2	Baggrund	5
1.	Kerneelement: Opbyg grundlæggende viden om målgruppen	11
2.	Kerneelement: Etabler et fælles udgangspunkt for, hvad der skal reageres på	13
3.	Kerneelement: Skab overblik over aktuelle og relevante tilbud til målgruppen	15
4.	Kerneelement: Vær tålmodig og velforberedt	16
5.	Kerneelement: Afhold transparente og forudsigelige møder	18
	Litteratur	20

1 Indsatsbeskrivelse

2 Baggrund

Denne indsatsbeskrivelse er til dig, som arbejder med voksne med små eller store behov for social- og sundhedsfaglig støtte. Det kan være kommunale udgående støttefunktioner, rådgivningstjenester, sundhedsklinikker, rusmiddelbehandling, stofindtagelsesrum, botilbud og socialpsykiatriske indsatser.

Indsatsbeskrivelsen har til formål at styrke opsporing af voksne med senfølger fra

Begrebsafklaring

En *risikofaktor* kan medføre sociale problemer og social udsathed. I indsatsbeskrivelsen er senfølger efter seksuelle overgreb og salg af sex ("prostitution") risikofaktorer, som kan medføre sociale problemer og social udsathed.

Sociale problemer skal forstås med afsæt i Larsen & Pedersens (red., 2011, s. 624) definition, der bl.a. beskriver sociale problemer som "lidelser og uønskede tilstande, der kan ramme individer eller grupper, som fx [...] vold i hjemmet, fattigdom, ungdomskriminalitet eller stofmisbrug".

Social udsathed skal følgelig forstås som den sociale position, der følger med tilstedeværelsen af et eller flere sociale problemer, og hvor borgeren har ret til en eller flere sociale indsatser. Social udsathed medfører social marginalisering forstået som ufuldstændig deltagelse på et eller flere livsområder, hvor der hersker en normativ forventning om deltagelse.

seksuelle overgreb i barn- og ungdommen og/eller med erfaring med sexsalg, som er i risiko for at opleve sociale problemer og social udsathed, så de kan få hjælp til at opnå bedre trivsel og herved forebygge social udsathed. Indsatsbeskrivelsen forudsætter ikke, at alle voksne, som har været udsat for seksuelle overgreb i barn- eller ungdommen eller har erfaring med sexsalg, oplever sociale problemer og social udsathed, og fokuserer således alene på voksne i risiko for at opleve sociale problemer og social udsathed. Indsatsbeskrivelsen præsenterer fem kernelementer for opsporing af og tidlige forebyggende indsatser til voksne i risiko for at udvikle komplekse sociale problemstillinger og traumebelastninger relateret til senfølger efter seksuelle overgreb i barn- og ungdommen og/eller salg af sex. Kernelementerne udgør byggestenen for og inspiration til, hvad der kan være relevante elementer i en opsporende indsats. Den opsporende indsats er endnu

ikke afprøvet og vil skulle tilpasses og implementeres lokalt.

Målgruppen

Indsatsbeskrivelsen fokuserer på borgere, som allerede har tilknytning til det kommunale system, men hvor deres problemstillinger relateret til senfølger efter seksuelle overgreb i barn- og ungdommen og salg af sex ikke er kendte i det kommunale system. Disse problemstillinger udgør risikofaktorer for at opleve social udsathed.

Vigtigt at vide om senfølger efter seksuelle overgreb i barn- og ungdommen

1. **Seksuelle overgreb** på børn og unge omfatter seksuel berøring, blottelse, voldtægt, voldtægtsforsøg, manipulation og tvang.
2. Både **piger og drenge** udsættes for seksuelle overgreb, og overgreb på piger sker 5-10 gange hyppigere end overgreb på drenge.
3. Ikke alle, der udsættes for seksuelle overgreb, udvikler senfølger.
4. Faktorer, som kan have betydning for udvikling af senfølger, er især overgrebets karakter, omfang og varighed, alder på overgrebstidspunktet og relationen til overgrebspersonen. Overleverens ressourcer og netværk samt strategier til at mestre situationen omkring de seksuelle overgreb har også betydning for udvikling af senfølger.

Vigtigt at vide om salg af sex

1. Det er **lovligt** at sælge og købe sex i Danmark, såfremt sælgeren er fyldt 18 år.
2. Salg af sex anerkendes **ikke** som et legalt erhverv i Danmark, og derfor har sexsælgere ikke almene arbejdstagerrettigheder.
3. Det er både **ulovligt** at købe sex af mindreårige, at tjene penge på andres sexsalg og at tilskynde andre til at sælge sex.
4. Salg af sex skal **opgives til skat**, og overstiger indtægten 50.000 kr. om året, skal sælgeren endvidere momsregistreres.
5. Sexsalg blev **afkriminaliseret** i 1999 og er siden anset som udtryk for og årsag til sociale problemer.

Indsatsbeskrivelsen er derfor målrettet kommunale medarbejdere, der er i berøring med målgruppen.

Seksuelle overgreb i barn- og ungdommen kan medføre langvarige psykiske lidelser som PTSD, depression og angst og kan lede til øget risiko for vold og rusmiddelbrug og til sociale problemer såsom kriminalitet og hjemløshed.

Landsforeningen SPOR har sammen med SBST beskrevet "de mest hyppige" senfølger af seksuelle overgreb i barn- og ungdommen (Landsforeningen SPOR, uden årstal).

Senfølger er ofte alvorlige og komplekse, og mennesker med senfølger har behov for specialiserede tilbud og støtteindsatser (Elklit, 2015; Benjaminson et al., 2018).

Selvom mange mennesker, som sælger sex, ikke forbinder sexsalg med sociale problemer, viser undersøgelser, at salg af sex kan medføre øget risiko for vold og rusmiddelbrug (Henriksen, 2020; Henriksen et al., 2021; Mehlsen et al., 2017).

Du kan finde mere viden om salg af sex på SBST's hjemmeside (Social- og Boligstyrelsen, 2025a).

Mennesker med senfølger fra seksuelle overgreb i barn- og ungdommen, men i høj grad også mennesker, som sælger sex, kan have psykiske udfordringer pga. traumer knyttet til seksuelle overgreb.

Frygt og følelser af magtesløshed kan gøre borgerne utrygge og sætte dem i øget alarmberedskab, når de mødes med fagpersoner fra det sociale system.

SBST har udgivet en håndbog til fagpersoner på det sociale område, som giver grundlæggende viden om senfølger efter seksuelle overgreb. Håndbogen kan downloades fra SBST's hjemmeside (Social- og Boligstyrelsen, 2025b).

Nogle undersøgelser peger på sammenhæng mellem senfølger og sexsalg (Hyland et al., 2018; Elklit et al., 2017; Shepp et al., 2020; Rådet for Socialt Udsatte, 2016). Det betyder dog ikke, at alle mennesker med senfølger fra seksuelle overgreb også vælger at sælge sex, eller at alle mennesker, der sælger sex, har senfølger. Indsatsbeskrivelsen favner begge målgrupper, fordi såvel seksuelle overgreb som salg af sex er tabubelagte emner, det kan være svært for både borgere og fagpersoner at tale om.

De fire anbefalinger til traumebevidst tilgang (TBT)

1. Opbyg viden om traumer og kompetencer til at arbejde traumebevidst.
2. Lad borgerens egne perspektiver være styrende for den sociale indsats.
3. Opbyg tillid og tryghed sammen med borgeren.
4. Tilpas de fysiske rammer, så de bidrager til borgerens fysiske og psykiske tryghed.

Fordi målgruppen ofte har flere samtidige sociale problemer, vil der være behov for helhedsorienterede tilgange, som enten samtidig eller i sammenhæng adresserer flere problematikker (McLean et al., 2014; Shevlin et al., 2018).

Helt overordnet vil traumebevidste og helhedsorienterede tilgange øge sandsynligheden for opsporing af problemstillingerne og styrke indsatsernes forebyggende effekt (SAMHSA, 2014). Læs mere om anbefalinger til at arbejde med traumebevidste indsatser på det sociale område i SBST (2023b) og Berger et al. (2022).

Indsatsbeskrivelsens kernelementer

Indsatsbeskrivelsen bygger på et litteraturreview af aktuel viden om målgruppen og om opsporing og forebyggende sociale indsatser samt på interview med borgere, fagpersoner og eksperter, som er gennemført i foråret og sommeren 2024.

Indsatsbeskrivelsen indeholder fem kernelementer, som både i kombination og hver for sig øger sandsynligheden for opsporing af borgere i målgruppen og styrker

effekten af rehabiliterende og forebyggende sociale indsatser, og som samtidig tager hensyn til målgruppens potentielle problemstillinger.

De fem kerneelementer er udviklet til at understøtte de grundlæggende principper for recovery-orienteret rehabilitering i *Borgeren ved roret* (Social- og Boligstyrelsen, 2023a) og til at fungere inden for rammen af en traumebevidst tilgang til voksne med komplekse sociale problemstillinger, sådan som den er beskrevet bl.a. i SBST's fire anbefalinger til at arbejde traumebevidst i sociale indsatser til voksne (Social- og Boligstyrelsen, 2023b).

Hvad er 'Borgeren ved roret'?

Recovery betyder at komme sig. Alle kan komme sig helt eller delvist som led i en personlig proces med udgangspunkt i egne håb, ønsker og drømme. I Social- og Boligstyrelsen ser vi koblingen mellem borgernes personlige recovery-proces og fagpersonens arbejde med at støtte denne proces som recovery-orienteret rehabilitering.

Indsatsbeskrivelsen forudsætter, at man som organisation aktivt arbejder med de fem kerneelementer bl.a. ved at etablere praksisnære aftaler eller arbejds gange, som er relevante og meningsfulde for den enkelte organisation.

De fem kerneelementer for opsporing af mennesker med senfølger fra seksuelle overgreb i barn- og ungdommen og mennesker, der sælger sex, som beskrives uddybende i denne indsatsbeskrivelse, og som skal tilpasses og for-

ankres lokalt (jf. ovenstående forudsætning), er:

1. Opbyg grundlæggende viden om målgruppen
2. Etabler et fælles udgangspunkt for, hvad der skal reageres på
3. Skab overblik over aktuelle og relevante tilbud til målgruppen
4. Vær tålmodig og velforberedt
5. Afhold transparente og forudsigelige møder.

Inden hvert af de fem kerneelementer bliver gennemgået, giver indsatsbeskrivelsen to eksempler på møder mellem en borger og en fagperson, hvor borgeren hhv. har været udsat for seksuelle overgreb i barn- og ungdommen og har erfaring med salg af sex, men hvor risikofaktorerne er skjulte.

De to eksempler er hypotetiske og sammensat på baggrund af kvalitative interview med borgere og fagpersoner.

Eksempler på opsporing

Voksen mand med senfølger fra seksuelle overgreb i barndommen

En borger midt i 30'erne opsøger et rådgivningstilbud i civilsamfundet. Umiddelbart efter at borgeren har booket en tid online, modtager han en standard-mail, hvor rammerne for rådgivningen er beskrevet, så han ved, hvad han møder ind til. Borgeren har i sin booking noteret, at han ønsker at snakke om parforholdsproblemer.

Rådgiveren spørger ind til både borgerens parforhold og hans erfaringer fra tidligere parforhold. Borgeren fortæller, at han har en samkønnet partner, som han har været sammen med i 7 år, og at de igennem hele forholdet har haft intimitetsudfordringer i højere eller mindre grad, og at de samme problemer har gjort sig gældende i hans tidligere parforhold.

Rådgiveren er undersøgende på, hvordan intimitetsudfordringerne ser ud; om de er seksuelle eller emotionelle, hvornår de er startet, og hvor de kommer fra. Borgeren er nervøs i samtalen, særligt i snakken om sex, og svarer lidt undvigende.

Rådgiveren har forberedt nogle nedskrevne spørgsmål at støtte sig til, når samtaler om sex giver mistanke om, at der kan være traumer forbundet med emnet. Disse spørgsmål er udarbejdet i samarbejde med rådgivningens supervisor og har til hensigt at skabe et trygt rum omkring borgeren og samtidig af-dække, om borgeren har været udsat for seksuel vold. Rådgiveren medbringer også en henvisningsmappe med en oversigt over tilbud med speciale i seksuelle overgreb, som også har viden om LGBT+personers udfordringer.

Rådgiveren er anerkendende, fordomsfri og respektfuld over for borgerens nervøsitet og beder om tilladelse til at spørge mere ind til baggrunden for intimitetsudfordringerne, selvom det er et følsomt emne. Under samtalen fortæller rådgiveren om AIDS-Fondets rådgivning til LGBT+personer, der har været udsat for seksuelle overgreb, og tilbyder at hjælpe med at kontakte dem, hvis borgeren ønsker det.

Ung kvinde sælger sex

En kvinde på 22 år opsøger et kommunalt anonymt rådgivningstilbud i en større kommune. Kvinden ringer og fortæller, at hun ikke har det godt og er ked af det. Hun har læst om rådgivningstilbuddet på kommunens hjemmeside, og hun fortæller, at hun ringer, fordi hun har brug for at tale om "sit liv, som er ved at køre lidt af sporet".

Det kommunale tilbud er et samtaletilbud med både anonym og åben rådgivning, som henvender sig til unge, der har været udsat for seksuelle krænkelser eller har haft ubehagelige oplevelser i forbindelse med sex, herunder også salg af sex. I dagtimerne kan unge og unge voksne kontakte tilbuddet telefonisk eller ved personligt fremmøde, og de kan altid sende en mail og fx bede om at blive ringet op.

Tilbuddets leder og to ansatte med socialfaglig baggrund har i fællesskab sammensat en kort guide med opmærksomhedspunkter, som alle tre personer er enige om at bakke op om. Punkterne handler bl.a. om, at samtalerne altid tager udgangspunkt i de unges egne fortællinger og oplevelser, at fagpersonerne skal være forberedte på aldrig at fremstå fordømmende eller forbeholdne, at synlige tegn på vold skal adresseres varsomt, og at meget positive og romantiske vendinger om partnere, evt. kombineret med indholdsløse/meget overfladiske tilgange til sex, kan være symptom på sexsalg.

Kvinden får med det samme at vide, at samtalen er anonym og ikke bliver optaget, og at hun også er velkommen til at mødes med fagpersonen fx på en café, hvis hun er interesseret i det.

Samtalen fortsætter over telefonen i 45 minutter, hvor kvinden bl.a. fortæller, at hun skylder penge og ikke kan betale sin husleje, men at hendes nye kæreste, som er ca. 20 år ældre, har tilbudt, at hun kan flytte ind hos ham. På intet tidspunkt taler kvinden om, at hun sælger sex, men fagpersonen bliver opmærksom på, at det er sandsynligt.

De aftaler at mødes senere på ugen på en café og fortsætte snakken der, og at fagpersonen op til mødet forbereder et forslag til, hvordan et samtaleforløb kunne se ud, samt kontakter kommunen med henblik på at få kvinden anvist eller skrevet op til en ungdomsbolig. De aftaler også, at fagpersonen vil ringe om formiddagen, inden de skal mødes, og at kvinden altid er velkommen til at ringe, hvis hun føler behov for det.

1. Kerneelement:

Opbyg grundlæggende viden om målgruppen

Hvad?

Fagpersoner bør tage afsæt i faglig og praksisfunderet viden om målgrupperne og deres specifikke behov og udfordringer. Det indebærer, at fagpersonerne har adgang til relevant viden om målgrupperne, og hvordan målgrupperne særligt har behov for at blive mødt.

Hvorfor?

Viden om målgruppens udfordringer og behov er grundlaget for at sikre en anerkendende, fordomsfri og respektfuld tilgang til borgerne. Mange borgere oplever, at der er en barriere mellem dem og de kommunale indsatser, som udspringer af fordomme og manglende forståelse. Fordomsfrie møder, som bygger på professionel viden og empati, øger derimod sandsynligheden for, at borgeren føler sig tryk ved at fortælle om sine problemstillinger, hvilket for det første er nødvendigt for at lykkes med opsporing og for det andet – på længere sigt – kan hjælpe med at bryde cyklussen af traumer og fremme en langvarig recovery-proces (Elklit, 2015; Henriksen et al., 2021).

Hvordan?

Kurser og workshops til både nye og erfarne medarbejdere, som introducerer til fx PTSD, coping-strategier, tillidsopbyggende metoder og fordomsfrie tilgange, vil ruste det faglige personale til at møde borgerne på et vidensbaseret grundlag. Medarbejdernes vidensgrundlag bør løbende holdes opdateret på fx personalemøder (Elklit, 2015; Henriksen et al., 2021). Det kan fx være i form af både teoretisk undervisning og praktiske workshops med relevante casebaserede scenarier (Henriksen et al., 2021).

Fagpersonerne bør være opmærksomme på at udtale sig på en fordomsfri og åben måde. De skal være bevidste om deres egne evt. fordomme og arbejde aktivt på at reducere dem. Det er essentielt, at fagpersonerne er både lyttende og forstående og samtidig undgår at reagere voldsomt emotionelt, når de konfronteres med detaljer om borgernes liv og voldsomme historier.

En interviewperson fortæller:

Det er rigtig godt, hvis [det faglige personale, red.] ligesom kan parkere sin forskrækkelse eller sit ubehag ved, hvad man nu engang fortæller om (...), så de bare sådan kan tage imod det, der bliver sagt uden, du ved, at ansigtet nærmest slår folder om sig selv i ubehag, altså.

For at forstå borgernes problemstillinger kan det være nødvendigt at støtte dem i at fastholde relevante indsats. Det gøres bedst i en tryk og tillidsfuld relation mellem borgeren og fagpersonen med kontinuitet i kontakten mellem dem.

Katja, en kvinde på 38 år, har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen og oplevet partnervold i voksenlivet. Katja fortæller, at:

(...) man nok har nogle undgåelsesstrategier. Hvis man bliver spurgt om noget, så svarer man i en anden retning, fordi det bliver akavet at åbne for noget, der fører en tilbage ad den vej.

Katja fortæller også, at:

(...) en anden undgåelsesstrategi er at blive vred og måske gå og smække med døren. Så afbryder man nok bare samtalen, fordi man ikke evner at lede samtalen i en anden retning.

Omvendt mener Katja, at:

(...) hvis man var mere ordentlig og spurgte mere fordomsfrit og var bedre til at lytte, så tror jeg også, at man ville kunne få rigtig meget ud af folk som mig. Så jeg vil anbefale, at man lægger alle sine fordomme til side, så godt som man kan, eller i hvert fald er bevidst om sine fordomme. Når man taler med mennesker som mig, skal man være ordentlig og oprigtig, så bliver det lettere for mig at åbne op om de mørke sider af mit liv.

2. Kerneelement: Etabler et fælles udgangspunkt for, hvad der skal reageres på

Hvad?

Grundlæggende viden om målgruppen og kendskab til konkrete indikatorer på senfølger fra seksuelle overgreb og sexsalg skal være fagpersonernes fælles udgangspunkt for handling. Dette forudsætter, at hver enkelt kommune og evt. lokalt i specifikke personalegrupper er enige om, hvad der skal reageres på, hvornår der skal reageres, og hvordan der skal reageres.

Hvorfor?

Et fælles fagligt udgangspunkt er nødvendigt for systematisk at kunne opspore borgere med senfølger efter seksuelle overgreb i barn- og ungdommen og borgere, der sælger sex, og for at kunne handle, når opsporing lykkes. Uden et fælles udgangspunkt kan fagpersonalet være usikre på, hvornår de skal træde til, hvilket kan føre til, at nødvendige indsatser enten ikke iværksættes eller iværksættes for sent. Forskning understøtter, at tydelige rammer for, hvad der skal reageres på, og hvordan der skal handles, sikrer hurtigere og mere relevant respons fra fagpersonerne, som forhindrer forværring af problemerne og i stedet styrker effekten af mere langsigtede indsatser (Flanagan et al., 2011; Cutter et al., 2003).

Træning i at identificere og håndtere subtile tegn på traumer og andre udfordringer, som borgere med senfølger efter seksuelle overgreb i barn- og ungdommen og borgere, der sælger sex, kan opleve, kan med fordel indgå i dette understøttende arbejde (Elklit, 2015; Henriksen et al., 2021).

Hvordan?

Det afgørende er, at ledelsen og medarbejderne enten på kommunalt eller på tilbuds niveau etablerer og arbejder ud fra en fælles opfattelse af målgrupperne og af relevante indikationer på målgruppernes problemstillinger. Det fælles faglige udgangspunkt kan variere fra tilbud til tilbud. På SBST's hjemmeside findes informationsmateriale og værktøjer, som kan gøre det lettere at definere et fælles målgruppespecifikt udgangspunkt for opsporing.

Brug af screeningsværktøjer eller andre former for afdækningsprocedurer kan være en af flere måder at opbygge en fælles forståelse af og et fælles sprog for, hvordan man vil opspore. Det kan desuden øge sandsynligheden for rettidig opsporing og forebygge udvikling af mere alvorlige og langvarige psykologiske problemer, hvis man opsporer systematisk med screeningsværktøjer (Henriksen et al., 2021).

Man bør lokalt overveje, hvordan screenings- eller afdækningsværktøjer anvendes på en skånsom og hensigtsmæssig måde, da en screening kan medføre usikkerhed og i værste fald retraumatisering af borgeren. Konkret bør man overveje tre overordnede opmærksomhedspunkter forud for en screening. 1. Hvorfor skal borgeren screenes? 2. Hvordan skal borgeren informeres om screeningen? 3. Hvilke tilbud kan borgeren henvises til i forlængelse af screeningen?

Screeningsværktøjer kan integreres i mere omfattende helhedsorienterede indsatser, som også indeholder faste tilbud om opfølgende samtaler og social støtte, og hvor der forud for screeningen foregår tillidsopbyggende relationsarbejde.

Jesper, en mand på 50 år, der har været udsat for seksuelle overgreb i ungdommen, og som har solgt sex, fortæller, hvad han synes fagpersoner skal være opmærksomme på:

(...) man skal kigge efter, om vedkommende virker nedbrudt og angst og stresset. Og jeg tror, at man skal kigge efter, om vedkommende begynder at isolere sig og holde op med at møde til aftaler. Og så tror jeg, at man

Eksempler på screeningsværktøjer

Trauma Symptom Inventory (TSI) og Beck Depression Inventory (BDI) skal tilpasses individets kulturelle og sociale kontekst for at være effektive (Elklit, 2015), og derfor bør de relevante fagpersoner trænes i både de tekniske og de psykologiske aspekter af disse værktøjer for at sikre en sensitiv og korrekt anvendelse.

UngMap og VoksenMap, som gennemføres i forbindelse med indskrivning i social stofmisbrugsbehandling, er fordelagtige, da de ikke spørger detaljeret ind til konkrete hændelser, men struktureres ud fra tematiske områder.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA) screener for stofmisbrug og psykiske sundhedsproblemer, som ofte forekommer blandt voksne med prostitutionserfaring (Andersen & Thing, 2021).

Global Appraisal of Individual Needs (GAIN) giver en omfattende vurdering af problemer som stofmisbrug og psykisk helbred og hjælper med at udvikle behandlingsplaner for personer involveret i prostitution (Andersen & Thing, 2021).

skal bruge sin faglighed og mærke efter i sin mave, om der er noget, der føles forkert. Det er jo svært at forklare, hvordan man skal få øje på noget, som er gemt væk, men i mit tilfælde handlede det jo om at forstå, at min angst og mine neuroser og den måde, som jeg ligesom skabte afstand til andre på, var udtryk for, at noget var galt. (...) Måske også, at jeg romantiserede mit liv i stedet for at være realistisk. Jeg tror, ja, jeg tror, at de tegn er vigtige at kigge efter for at forstå, at der er noget, der ikke er helt godt.

3. Kerneelement:

Skab overblik over aktuelle og relevante tilbud til målgruppen

Hvad?

Fagpersoner, som opsporer målgrupperne, skal være forberedte på både at kunne rumme borgernes problemstillinger og kunne oplyse om og evt. henvise til sociale indsatser eller tilbud specifikt målrettet borgere med senfølger efter seksuelle overgreb i barn- og ungdommen eller borgere med erfaringer fra sexsalg.

Hvorfor?

Koordineret og sammenhængende støtte er essentiel for at undgå, at borgere falder igennem systemets sprækker, hvilket kan forværre deres situation (Social- og Boligstyrelsen, 2023). Samtidig kan det være sårbart for et menneske at fortælle til en fagperson, at vedkommende har været udsat for seksuelle overgreb, eller at vedkommende sælger sex. Derfor er det vigtigt, at fagpersonen med det samme kan støtte borgeren og informere om relevante tilbud og indsatser.

Hvordan?

Kommuner og sociale indsatser kan med fordel udarbejde et overblik over relevante forebyggelsestilbud og sociale indsatser til målgrupperne. Dette kan være i form af en oversigt over tilbud i kommunen, men det kan også være et mere erfaringsbaseret kendskab til specifikke tilbud, som har vist sig at være gode til at håndtere målgrupperne. Nogle eksperter anbefaler, at kommunale fagpersoner, på tværs af indsatser, udveksler viden om målgrupperne fx ved at indgå i tværfaglige arbejdsgrupper med fokus på senfølger eller sexsalg, som mødes jævnligt (Elklit, 2015). Ud over

at levere en oversigt over relevante støttemuligheder vil sådanne arbejdsgrupper også kunne arbejde sammen om at skabe støttende miljøer for mennesker i målgrupperne (Shepp et al., 2020), hvilket i sig selv vil styrke både sandsynligheden for opsporing og effektiviteten af forebyggende indsatser.

Der bør være opmærksomhed på, at nogle delmålgrupper kan have behov for tilbud med særlig viden og kompetencer. For eksempel kan transpersoner, som har senfølger fra seksuelle overgreb tidligt i livet og/eller har erfaring med at sælge sex, have brug for adgang til en bestemt type tilbud eller støtte fra NGO'er med særligt kendskab til udsatte-problematikker knyttet til det at være transperson. Tilsvarende kan etniske minoriteter have behov for særligt indrettede støttemuligheder, som det er vigtigt at være bekendt med.

I nogle kommuner vil etablering af samarbejde med relevante NGO'er være en potentielt vigtig faktor i forhold til at kunne tilbyde målgruppen hurtig støtte. Samarbejdet kan også bidrage til en øget forståelse af målgrupperne og herved også øge sandsynligheden for tidligere opsporing (Kofod, 2018).

4. Kerneelement: Vær tålmodig og velforberedt

Hvad?

Kommunale fagpersoner bør være tålmodige i deres opsporingsforsøg og afstemme opsporingen med borgernes hverdagsliv og evt. forandringer i borgernes væsentlige livsvilkår. Samtidig skal fagpersoner, som har kontakt til målgrupperne, også være forberedte på at skulle forholde sig til borgere, som pludselig fortæller om overgreb og sexsalg.

Hvorfor?

Borgere fra målgruppen understreger, at det er nødvendigt, at fagpersonerne anerkender og respekterer, at borgernes individuelle vanskeligheder med at dele voldsomme oplevelser, som involverer skam, utryghed og/eller afhængighedsproblematikker, meget ofte vil hænge sammen med, hvordan deres hverdagsliv fungerer. I perioder kan borgerne være særlig vanskelige at opspore, evt. fordi de har meget angst eller frygter for evt. børn, partnere eller pårørende. På andre tidspunkter kan de være i en livssituation, hvor de fx er blevet skilt, står over for at skulle stifte

familie eller andet, der gør, at de vil være mere tilbøjelige til at tale om deres erfaringer med overgreb og/eller sexsalg.

Nogle borgere beskriver deres sociale problemer som "cirkulære processer", hvor problemer omkring fx sexsalg opstår, forværres og aftager over tid i en gentagen cyklus, og at de fx først er modtagelige for samtaler og støtte, når en cyklus er afsluttet – og inden en ny cyklus begynder.

Målgruppens parathed i forhold til opsporing vil altså ofte være forskellig, afhængigt af hvordan hverdagslivet hænger sammen, og derfor skal fagpersonerne både holde fast i altid at forsøge at opbygge tillidsfulde relationer til de borgere, de har samtaler med, og specifikt forsøge at time forsøg på opsporing efter borgernes hverdagsliv.

Derfor vil tålmodighed hos fagpersonerne være afgørende både for selve opsporingen, men også i høj grad for borgernes lyst til at tale om deres erfaringer og evt. tage imod tilbud om støtte.

Hvordan?

I mange tilfælde vil det være tilstrækkeligt, at fagpersonen selv tager samtalen og ikke med det samme henviser videre til mere specialiseret hjælp. At så et frø vil nemlig ofte være den rette indsats på et bestemt tidspunkt i borgerens cyklus og kan vise sig at blive afgørende for borgerens videre og potentielt mere omfattende forløb.

Fagpersonen kan evt. anbefale, at næste møde vil handle om at støtte borgeren i vedkommendes umiddelbare situation og særligt i forhold til sexsalg understøtte en potentiel forandringsproces fx ved hjælp af Critical Time Intervention (CTI). CTI er en tidsbegrænset, evidensbaseret praksis, der tilbyder intensiv støtte i kritiske overgangsperioder (Center for the Advancement of Critical Time Intervention, 2023).

Fagpersonen kan desuden vælge at forberede sig på næste møde ved at kontakte evt. andre tilbud og så vidt muligt indhente relevante oplysninger om borgeren fx fra borgerens journaler.

Inger, en kvinde på 55 år, har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen og har oplevet partnervold. Inger mener, at det er:

(...) vigtigt at forsøge at hjælpe personen, så vedkommende ikke går i stå og bare flytter til en anden kommune, og så fortsætter det der. Man skal kigge efter cirkler, fordi når man har traumer fra voldtægter og vold, så bevæger livet sig i onde cirkler. Det kan være, at man lever med vold i lang tid, og i den tid flytter man måske og bor midlertidigt forskellige steder og har ikke noget arbejde og så videre. Man kan ikke flygte fra problemerne, og alting

er skidt. Men så pludselig stopper det, man får måske en ny ven eller møder en dygtig sagsbehandler, som kan finde ud af at stille spørgsmål, som ikke får det til at minde om et forhør. Hvis de så siger noget a la: 'Kan vi snakke sammen om svære ting, og hvis du ikke kan lide at fortælle om det, så lader du bare være,' hvor det er afgørende, at man ved, at man ikke er tvunget til noget, så er der måske en åbning – inden den næste cirkel begynder.

Inger fortæller også, at sagsbehandlere gerne må være godt forberedte på, hvem det er, de sidder sammen med:

De skal læse mere i sagerne. "Hvem er hun, eller hvem er han?". De skal have situationsfornemmelse, og så må de vel også kunne regne ud, at en, som har flyttet rundt hele sit liv, nok har nogle skjulte problemer. Det er jo et tegn på ustabilitet, at man hele tiden flytter. Men det kan man jo se i hendes sag, hvis man altså kigger efter. Derudover skal man forberede borgeren og forsikre vedkommende om, at det er helt okay, hvis der er noget, vedkommende ikke vil snakke om.

5. Kerneelement:

Afhold transparente og forudsigelige møder

Hvad?

Opsporingsamtaler bør anvende åben kommunikation og sikre tydelig information om rettigheder og mulige beslutninger i forlængelse af evt. opsporing. Det bør så vidt muligt undgås, at samtaler om overgreb og/eller sexsalg medfører økonomiske sanktioner eller andre former for uventede risici for borgeren.

Hvorfor?

Borgere i udsatte positioner kan være bekymrede for, hvad møder med fagprofessioneller kan have af konsekvenser. Transparente og forudsigelige møder vil øge sandsynligheden for, at borgeren tør åbne op over for fagpersonen, og dermed øge sandsynligheden for vellykket opsporing og forebyggelse. Transparens i mødet fremmer ligeledes borgerens forståelse og samarbejdsvilje, hvilket er afgørende for rehabilitering og succesfulde behandlingsforløb (Elklit, 2015). Derfor skal der være

klar kommunikation om formålet med møder, processer og beslutninger, og borgernes rettigheder skal forelægges og forklares, så det er sikkert, at borgerne forstår dem (Elklit, 2015).

En interviewperson fortæller fx, at hun var bange for, at kommunen ville bruge det sociale frikort imod hende og trække hende i pension, men da de forsikrede hende om, at dette ikke ville ske, sagde hun ja til at mødes for at tale om sine erfaringer med at sælge sex.

Hvordan?

Man kan sikre bedre møder ved at standardisere mødeprocedurer og lave klare retningslinjer for, hvordan der skabes transparens i møderne, og hvordan evt. risici for borgeren kan minimeres. Derudover bør en respektfuld og forstående tilgang til borgerens konkrete og ofte komplekse situation tillægges høj prioritet. De professionelle bør altid agere tillidsopbyggende og så vidt muligt prioritere, at borgeren fortsætter med den samme sagsbehandler eller det samme team for at styrke kontinuitet og tryghed.

Fagpersonerne skal gøre det klart for borgeren, at de er der for at hjælpe og ikke for at straffe, og de skal have en bevidsthed om, at magtrelationen mellem kommunale aktører og borgere i risiko for social udsathed kan virke intimiderende. Netop derfor er det væsentligt, at al relevant information om mødet er tilgængelig og forståelig for borgeren.

Det er i denne forbindelse nødvendigt at understrege, at man som fagperson ikke altid kan garantere, at mødet er risikofrit uden at kompromittere oplysnings-, underretnings- og notatpligten – men det er i udgangspunktet nødvendigt at oplyse om pligten.

Xenia, en kvinde på 54 år, sælger sex og har oplevet seksuelle overgreb og partnervold. Xenia peger på, at:

(...) det ville hjælpe meget, hvis det var den samme person, som man mødtes med oppe på jobcenteret, så man også kunne opleve noget empati og forståelse i stedet for at føle, at man bliver dømt eller straffet for at fortælle sandheden.

Litteratur

- Andersen, D. & Thing, I. F. (2021). Let's talk about sex: Discourses on sexual relations, sugar dating and "prostitution-like" behaviour in drug treatment for young people. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 38(5): 399-413.
- Benjaminsen, L., Andrade, S. B. & Enemark, M. H. (2017). *Hjemløshed i Danmark 2017: National kortlægning*. Rapport. København: VIVE.
- Benjaminsen, L., Andrade, S. B. & Enemark, M. H. (2018). *Socialt udsatte grupper i Danmark*. Rapport. København: VIVE.
- Berger, N. P., Frøslev-Thomsen, J. & Fynbo, L. (2022). *Viden om traumebevidste tilgange i indsatser til socialt udsatte voksne. En vidensafdækning og skitsering af en prototype*. Rapport. København: VIVE.
- Center for the Advancement of Critical Time Intervention (uden årstal). *CTI Model* [Online]. Tilgængelig d. 17. 1. 2025, <https://www.criticaltime.org/cti-model/>
- Cutter, S. L., Boruff, B. J. & Shirley, W. L. (2003). Social vulnerability to environmental hazards. *Social Science Quarterly*, 84(2): 242-261.
- Elklit, A. (2015). *Traumer og traumepsykologi: En introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Elklit, A., Hyland, P., Shevlin, M. & Murphy, J. (2017). Trauma and mental health in the Danish population. *Scandinavian Journal of Psychology*, 58(6): 510-516.
- Flanagan, B. E., Gregory, E. W., Hallisey, E. J., Heitgerd, J. L. & Lewis, B. (2011). A Social Vulnerability Index for Disaster Management. *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, 8(1): 1-22.
- Fynbo, L., Bastgaard, A. K., Jensen, A. N., Poulsen, J. B. & Jensen, D. C. (2025). *Faglige og organisatoriske principper for en tidligere kommunal socialfaglig indsats på voksenområdet*. Rapport. København: VIVE.
- Følner, B.; Kalmark, L. M. & Aagesen, K. (2020). *Undersøgelse af udfordringer og stigma i forhold til at have en LGBTI-identitet i Danmark*. Rapport. København: Als Research.

- Henriksen, T. D. (2020). Do Prostitution and Social Vulnerability Go Hand in Hand? Examining the Association Between Social Background and Prostitution Using Register Data. *Sociological Research Online*, 26(3): 525-543.
- Henriksen, T. D., Andrade, S. B. & Mehlsen, L. (2021). *Salg af sex i Danmark 2020 – En kortlægning*. Rapport. København: VIVE.
- Hyland, P., Shevlin, M., Elklit, A. & Murphy, J. (2018). Vulnerability to posttraumatic stress disorder following physical and psychological trauma: Examining the roles of polyvictimization and traumas. *Journal of Traumatic Stress*, 31(1): 102-110.
- Kofod, J. (2018). Business Women and Exit programs. *Sexualities*, 8(4): 1-11.
- Landsforeningen SPOR (uden årstal). *Liste over senfølger* [Online]. Landsforeningen SPOR, tilgængelig d. 17. 1. 2025, <https://landsforeningenspor.dk/liste-med-senfoelger>.
- Larsen, S. N. & Pedersen, I. K. (2011). *Sociologisk Leksikon*. København: Hans Reitzels Forlag.
- McLean, C. P., Su, Y. J. & Foa, E. B. (2014). The impact of PTSD on the initiation and maintenance of substance use disorders: A comprehensive review. *Clinical Psychology Review*, 34(4): 408-416.
- Mehlsen, L., Amilon, A. & Henriksen, T. H. (2017). *Social indsats til borgere med erfaring fra salg af sex. En implementeringsguide til at arbejde med CTI-metoden. Erfaringer fra projektet Exit Prostitution*. Rapport. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Rådet for Socialt Udsatte (2016). *Kvinder i social udsathed. En undersøgelse af socialt udsatte kvinders livssituation, problemer, ressourcer, behov*. Rapport. København: Rådet for Socialt Udsatte.
- SAMHSA (2014). *Trauma-Informed Care in Behavioral Health Services*. Report. Rockville, MD: Substance Abuse and Mental Health Services Administration.
- Shepp, V., O'Callaghan, E., Kirkner, A., Lorenz, K. & Ullman, S. (2020). Sexual Assault Survivors Who Exchange Sex: Identity, Stigma, and Informal Responses from Support Providers. *Affilia*, 35(1): 105-128.
- Shevlin, M., McElroy, E. & Murphy, J. (2018). Vulnerability factors for complex PTSD in routine clinical settings: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Traumatic Stress*, 31(1): 84-96.

Social- og Boligstyrelsen (2021). *Kommunernes udfordringer på det specialiserede socialområde*. Rapport. Odense: Social- og Boligstyrelsen.

Social- og Boligstyrelsen (2023a). *Recovery-orienteret rehabilitering: Vejledning til praksis. Koncept for strategisk udvikling og omlægning af socialpsykiatrien*. Rapport. Odense: Social- og Boligstyrelsen.

Social- og Boligstyrelsen (2023b). *Anbefalinger til at arbejde traumebevidst i den sociale indsats med voksne*. Rapport. Odense: Social- og Boligstyrelsen.

Social- og Boligstyrelsen (2025a). *Prostitution* [Online]. Social- og Boligstyrelsen, tilgængelig d. 17. 1. 2025, <https://www.sbst.dk/voksne/prostitution>.

Social- og Boligstyrelsen (2025b). *Senfølger efter seksuelle overgreb – En håndbog til kommunale fagpersoner* [Online]. Social- og Boligstyrelsen, tilgængelig d. 17. 1. 2025, <https://www.sbst.dk/udgivelser/2022/senfoelger-efter-seksuelle-overgreb-en-haandbog-til-kommunale-fagpersoner>.

VIVÉ